

Stróbl Alajos egyházművészeti alkotásai

PROHÁSZKA LÁSZLÓ

1953-ban született Budapesten. Művészeti író. Legutóbbi írását 2016. 2. számunkban közzeltük.

¹Henszlmann Lilla: *Stróbl Alajos. Képzőművészeti Alap, Budapest, 1955, 12.*

²B. Majkó Katalin – Nagy Ildikó (szerk.): *Stróbl Alajos és a szobrász mesteriskola. Magyar Képzőművészeti Egyetem, Budapest, 2006, 8.*

³Beck Ö. Fülöp: *Liptóújvári Stróbl Alajos. Nyugat, 1927/1. 126.*

⁴Paternák Anna: *Liszt-variációk a régi Zeneakadémián. Stróbl Alajos és Liszt Ferenc. Art-magazin, 2014/9. 28–32.; LFEMK ltsz.: LM Pl. 1.*

⁵Medvey Lajos: *Vezető Budapest szobrai és emléktáblái megtekintéséhez. Mérnökök Nyomdája, Budapest, 1939, 61.*

⁶KM ltsz.: 56.898.

⁷MNG ltsz.: 8359 és 2012.12-N.

A hazai szobrászat kimagasló tehetségű alakja, Stróbl Alajos 1856. június 21-én született a felvidéki Liptóújváron. A bécsi Iparművészeti Iskolában 1874 és 1876 között Gustav König volt a tanára, majd a Képzőművészeti Akadémián 1876 és 1880 között Caspar von Zumbuschnál tanult.¹ Több mint negyven éven át, Zala György mellett Stróbl volt Magyarország egyik legfoglalkoztatottabb szobrásza, e mellett 1885-től évtizedeken át tanított a budapesti Mintarajztanoda (a későbbi Képzőművészeti Főiskola) keretében működő szobrász mesteriskolában.² Állami és magán megrendelések mellett több jelentős egyházi vonatkozású megbízást is kapott.

Fiatalon kitűnt tehetségével, nem véletlen, hogy az 1880-ban már épülő budapesti Operaház számára több épületszobrot készített. Többek között ő mintázta 1881-ben az épület főbejáratához *Erkel Ferenc* és *Liszt Ferenc* ülő alakját is.³ Lisztet papi reverendában örökítette meg (1865-ben a zeneszerző felvette a kisebb rendeket, ettől kezdve többnyire reverendában járt). Az alkotás kisméretű patinázott gipsz változata az Andrássy út 65. szám alatti Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont állandó kiállításán látható.⁴ Liszt több ízben modellt ült a fiatal szobrásznak, aki valóban remek portrékat készített róla. Bár az Operaház bejáratánál lévő szobor is általános elismerést váltott ki, *Liszt Ferenc* 1907-ben a Zeneakadémia főhomlokzatára felkerült, ugyancsak papi ruhát viselő, háromszoros életnagyságú ülő bronzalakja még inkább kiérlelt alkotás.⁵ Kár, hogy ez utóbbi mű szépsége a nagy magasság miatt alig érvényesül.

Korai alkotásai közé tartozik a *Simor János* hercegprímást ábrázoló, 1886-ban készült bronz mellszobor. A főpapot aranymiséje alkalmából örökítette meg a művész. Fején pileolus, reverendáján a mellkeresztlen kívül a Szent István Rend 1867-ben részére adományozott nagykeresztjének csillaga és rendi láncja. A szobor az esztergomi Keresztény Múzeumban az első emeleti lépcsőfordulóban található.⁶ (A múzeumot a műpártoló Simor alapította, saját magángyűjteményére alapozva.) A mellszobor és a fej gipsz változata a Magyar Nemzeti Galériában van.⁷ Ez a portré még érezhetően a bécsi neobarokk szellemében fogant, de Stróbl a 19. század végére sikeresen túllépett ezen a konzervatív művészeti irányzaton. Későbbi műveit már saját egyéni stílusa jellemzi. „Az akadémikus szabályokat életmelegséggel, eleven részletekkel tudta feloldani” — méltatta munkásságát Kovalovszky Márta.⁸

⁸Kovalovszky Márta: „Bronzba öntött halhatatlanság”. A historizmus emlékműszobrászata. In Zádor Anna (szerk.): *A historizmus művészete Magyarországon*. MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1993, 90.

⁹Erdey Aladár: *Stróbl Alajos*. Művészet, 1911/2. 55.; ÉK ltsz.: 52.231.F.

¹⁰Lyka Károly: *Kis krónikák*. Singer és Wolfner, Budapest, [1938], 50.

¹¹Buza Péter: *Az epreskerti kálvária*. Egy kétszázötven éves barokk műemlék újjászülésétésének története. Budapesti Városvédő Egyesület, Budapest, 2006.

¹²Szatmári Gizella (szerk.): *Stróbl Alajos szobrászművész (1856–1926) emlékkiállítás*. Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 2006, 11.

¹³MNG ltsz.: 6468.

¹⁴Ybl Ervin: *Stróbl Alajos képmás-szobrai*. Magyar Művészet, 1925/1. 35.

¹⁵MNG ltsz.: 3663.

¹⁶Erdey Aladár: i. m. 56.

¹⁷Szatmári Gizella (szerk.): i. m. 31.

1886-ban mintázta *Császka György* kalocsai érsek fehér márvány mellszobrát, amely jelenleg is a kalocsai érseki palotában található.⁹ A 75 centiméter magas karakteres portré mellkereszttel, kis főpapi sapkával (pileolus) ábrázolja az érseket. Kiváló alkotás, kár, hogy a nagyközönség előtt máig szinte ismeretlen. A márványtalapzatra Császka György bronzból öntött címerét készítette el a művész.

Stróbl értékmentő tevékenységét dicséri, hogy 1889-ben átvitette az általa vezetett mesteriskola Epreskertben működő területére a budavári Nagyboldogasszony- (Mátyás-) templom egyik lebontott gótikus kapuját.¹⁰ 1893-ban kiharcolta, hogy a bontásra ítélt józsefvárosi 18. századi barokk kálváriát megsemmisítés helyett kövénként átszállítva ugyancsak itt állítsák fel. (A kálvária ma is az Epreskert ékessége, 2006-ban teljesen felújították.)¹¹

Schulek Frigyes és Stróbl Alajos érdekes elgondolása volt, hogy a Mátyás-templom előtti téren álló barokk Szentháromság oszlop helyére négyoszlopos baldachin alatt a Magyarok Nagyasszonyának szobra kerüljön elhelyezésre,¹² de a javaslat nem valósult meg. A tervezett központi alak, az 1910-ben készült *Patrona Hungariae* kompozíciója ülő Madonnát ábrázol, fején a Szent Koronával, ölében a gyermek Jézussal. A 40 centiméteres gipsz kismintát a Magyar Nemzeti Galéria őrzi.¹³

Simor János hercegprímás szobrát 1894-ben egész alakos változatban is elkészítette az esztergomi Bazilika számára. A másfélszeres életnagyságú, carrarai fehér márványból készült szobor hermelines főpapi díszruhában, rajta a Szent István Rend nagykeresztjének csillagával és rendi láncával ábrázolja Simor érseket. A bal kezében tartott tervrajz az általa alapított Keresztény Múzeumra utal. Kiváló portré, a bazilika egyik meghatározó plasztikai alkotása. „Az arc karakterisztikus vonásain keresztül a jellem érzékeltetésére törekszik, sőt az ábrázolt személyen keresztül nem egyszer a személyt uraló eszmét is kidomborítani igyekszik” — méltatta Ybl Ervin.¹⁴ A mű gipszmintája a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.¹⁵

1895-ben *Schlauch Lőrinc* nagyváradai püspök, bíboros,¹⁶ 1899-ben *Kurcz apát* mellszobor-portróját mintázta meg (utóbbi magántulajdonban áll).¹⁷

Az Országgyűlés az 1896. évi VIII. törvénycikk rendelkezéseivel a magyar honfoglalás ezredik évfordulója emlékéért a budapesti Millenniumi emlékmű, hét vidéki honfoglalási emlékoszlop, valamint a Szépművészeti Múzeum létrehozása mellett *Szent István* budavári szobrának felállításával is meg kívánta örökíteni.¹⁸ Utóbbi emlékmű létrehozására Stróbl Alajos pályázaton kívül kapott megbízást. A művész tíz évig dolgozott a szobron. A zsűri osztatlan elismerésére remek paripát mintázott. Nem tudott azonban ellenállni a kísértésnek: szerette volna valamennyi korabeli dísz és használati tárgyat bemutatni. Tökéletes történeti hűségre törekedett a legapróbb részletekig, még a kengyelvasak történetét is tanulmányozta. A rengeteg ékítőmény azonban nem vált a kompozíció hasznára, a szobor túldíszí-

¹⁸1896. évi törvény-
cikkek. Corpus Iuris
Hungarici – Magyar Tör-
vénytár. Franklin Társulat,
Budapest, 1897, 31–32.

¹⁹Lyka Károly:
*Vándorlásaim a művészet
körül.* Képzőművészeti
Alap, Budapest, 1970, 204.

²⁰Liber Endre:
*Budapest szobrai és
emléktáblái.* Budapest
Székesfőváros, 1934, 259.

²¹Erdey Aladár: i. m. 56.

Szent István-szobrai

²²K. Pintér Tamás –
Kaiser Anna: *Budapesti
templomok.* Corvina,
Budapest, 1993, 76.

²³Stróbl Mihály:
*A gránitoroszlán – Stróbl
Alajos.* Holnap,
Budapest, 2003, 119.

tettnek tűnik. A hatalmas nyeregtakaró és a rengeteg sallang elfedi a ló testének nagy részét, így kevésbé érvényesül a mintázás szépsége.¹⁹

István királyt díszesen felszerszámozott paripán ülve, fején a magyar szent koronával, vállán nagyméretű palásttal, kezében apostoli kettős kereszttel, feje körül lévő aranyozott glóriával ábrázolta Stróbl. A palást alól a Prágában őrzött híres Szent István-kard markolata látszik ki. A Schulek Frigyes tervezte — és a közeli Halászbástyával harmonizáló — neoromán talapzaton lévő négy dombormű Szent István uralkodásának kiemelkedő mozzanatait idézi. A homlokzati a törvényhozást, a jobb oldali királlyá koronázását, a bal oldali Bécs hódolatát, a hátoldali pedig a székesfehérvári templom alapítását ábrázolja. Fölöttük lépcsőzetesen újabb talapzat emelkedik, amelynek négy sarkán egy-egy, mészkőből faragott oroszlán ül. Ezt a posztamenst is domborművek díszítik: jobb oldalon Máté és Lukács evangélista jelképe, az angyal és a bika, balról János és Márk jelképe, a sas és az oroszlán. Elöl az Isten báránya, a hátoldalon kettős kereszt. A Mátyás-templom mellett lévő lovas szobrot 1906. május 21-én avatták fel, I. Ferenc József király jelenlétében.²⁰ Az alkotásért az uralkodó a Ferenc József Rend középkeresztjével tüntette ki a művészt.²¹

A Hild József tervei alapján építeni kezdett, majd Ybl Miklós irányításával 1905-re befejezett budapesti Szent István-bazilika számára több meghatározó jelentőségű szobrot készített Stróbl. A főoltáron *Szent István* 1904-ben általa mintázott carrarai márványalakja áll.²² Jobb kezében — a budavári lovas szoborhoz hasonlóan — apostoli kettős kereszttel, baljában az állami hatalomra utaló országalma, derekán a ma a prágai Hradzsínban lévő Szent István-kardot viseli. A feje fölötti aranyozott glória arra utal, hogy 1083-ban szentté avatták. A Kaiser József tervezte főoltár baldachinja kupoláján lévő, kezében a Szent Koronát tartó *Gábrriel arkangyal*, valamint a baldachin kupolája tövében lévő négy *angyal* szobor-alakját ugyancsak Stróbl mintázta.²³



²⁴Lyka Károly:
*Szobrászatunk a század-
fordulón.* Corvina,
Budapest, 1983, 99.

²⁵Medvey Lajos: i. m. 47.

²⁶Jutta Seibert:
*A keresztény művészet
lexikona.* Corvina,
Budapest, 1994, 95.

²⁷Stróbl Mihály: i. m. 128.

²⁸Farkas Attila:
Szent István-bazilika.
TKM Egyesület 626. füzet,
Budapest, 1999, 10–11.

²⁹MNG ltsz.: 6464,
6465, 53.389.

³⁰Hauszmann Alajos:
*A budai királyi vár Szent
István terme.* Magyar
Iparművészet, 1900/3. 109.

³¹MNG ltsz.: 6467,
6469, 6470.

³²Henszlmann Lilla:
i. m. 85.

³³MNG ltsz.: 6472.

**Rómer Flóris
mellszobra**

A bazilika kupolát tartó pillérekötegei egyikére a szószéket helyezték, a többi három pillérekötegen egy-egy fülkében magyar szentek alakjai láthatók. Fadrusz János Szent László, Senyei Károly Szent Erzsébet szobrát mintázta meg, míg a dél-nyugati fülkébe 1904-ben Stróbl Alajos készítette el *Szent Gellért és a gyermek Szent Imre* kettős szobrát carrarai fehér márványból.²⁴

A Szent Kereszt-oltárra 1908-ban készítette *Assisi Szent Ferenc* életnagyságú alakját fehér márványból.²⁵ Az egyszerű barátcsuhában ábrázolt szent kezében az Evangélium a küldetését jelképezi. A jobb kezében tartott feszület a Krisztussal való különösen bensőséges kapcsolatára, a jobb lábánál lévő koponya a vezeklésére utal.²⁶ Az oltár másik oldalára *Gonzaga Szent Alajos* egész alakos szobrát mintázta meg, amelyet 1913-ban faragtak carrarai márványba.²⁷ A fiatal férfi egyszerű papi ruhában látható, kezében feszülettel. A lábánál lévő korona és jogar arra utal, hogy lemondott örgrófi rangjáról és vagyonáról. (Az előbbi alkotás I. Ferenc József, az utóbbi a hívek ajándékként került a templomba.)²⁸ A két szobor kismintája és a Szent Ferenc szobor gipsz tanulmányfeje a Magyar Nemzeti Galéria tulajdona.²⁹

Viszonylag kevésbé ismert, hogy a Halászbástya melletti és a Bazilikában lévő szobrokon kívül volt egy harmadik *Szent István*-ábrázolása is Stróblnak: a budavári Királyi palota 1900-ban elkészült Szent István termének kandalló-párkányára Zsolnay-kerámiából mintázott mellszobrot az államalapítóról³⁰ (1944–45-ben a terem elpusztult). Stróbl Alajos István királyról készített szobrai a hazai Szent István-ikonográfia alapvetően meghatározó jelentőségű alkotásai.

Egyházművészeti kisplasztikai sorában 1910 körül mintázta a *Szent János evangélista* 37,5 centiméteres szobrát, amely ülő férfialakot ábrázol, térdén nyitott könyvvel, és a *Szent család* 28 centiméteres vázlatát. A két gipszalkotás egy plasztilinből készült, 33 centiméteres ülő *Krisztus* szoborral együtt a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében található.³¹

A Városligetben az 1896-os millenniumi kiállításra létesült a Jáki kápolna, amelyet 1907-ben — immár végleges formában — Alpár Ignác tervei alapján újra felépítettek. Az 1915-ben felszentelt kis templomba került Stróbl *Madonna a gyermekkel* című, 1912-ben készített, 48 centiméter magas bronzszobra.³² Gipszmintáját a Magyar Nemzeti Galéria őrzi.³³ A műnek egy kisebb méretű bronz példánya magántulajdonban van, amely legutóbb a budapesti Ménesi úti Molnár-C. Pál Múterem-Múzeum 2015 tavaszi időszakos kiállításán volt látható.

Az Országos Régészeti és Embertani Társulat már a millennium évében, 1896-ban adománygyűjtést indított a tudós bencés pap, *Rómer Flóris* szülővárosában, Pozsonyban felállítandó szobra javára. Rómer Flóris nagyváradi nagyprépost-kanonok igazi polihisztor volt: művészettörténész, festőművész, a 19. századi hazai történetírás meghatározó alakja, a magyar régészet és műemlékvédelem egyik kezdeményezője, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. Stróbl elkészítette a mellszobor mintáját, amely évekig a pozsonyi polgármester dolgozószobáját díszítette. Végül bronzba öntötték a szob-

³⁴Firon András: *Pozsony*. Panoráma, Budapest, 1985, 91.

³⁵Tóth Vilmos: *Síremlék-művészet*. Városháza, Budapest, 2006, 23.

³⁶Stróbl Mihály: i. m. 141.

Portrék

³⁷MNG ltsz.: 6868.

³⁸Stróbl Mihály: i. m. 180.

³⁹Vízy László: *Liptóújvári Stróbl Alajos alkotásai budapesti műemlékeken*. Műemléklap, 2001/11–12. 17.

⁴⁰Éber László (szerk.): *Művészeti Lexikon*. Győző Andor, Budapest, 1935, II. kötet, 479.

⁴¹Stróbl Mihály: i. m. 119.

⁴²Ybl Ervin: *Liptóújvári Stróbl Alajos művészete*. Magyar Művészet, 1927/2. 93. és 102.

⁴³Henszlmann Lilla: i. m. 60.

⁴⁴Beck Ö. Fülöp: i. m. 129.

rot, és a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók közgyűlése alkalmából 1907-ben felavatták a Ferenciek terén.³⁴ A szobrot eredeti talapzatával együtt 1998-ban meglehetősen eldugott helyre, a régi városháza (ma a pozsonyi Városi Múzeum) belső udvarára vitték.

Síremléket Stróbl Alajos viszonylag keveset készített, azok többsége viszont meghatározó jelentőségű. A művész nevéhez fűződik a Kerepesi úti temetőben Deák Ferenc és Kossuth Lajos mauzóleuma szobrainak elkészítése. Reiner Zsigmond sírjára 1910-ben *Szűz Mária és Szent István* alakját ábrázoló kisméretű márvány domborművet készített.³⁵

Alkotói tevékenysége elismerését bizonyította, hogy számos kiüntetés mellett 1913-ban liptóújvári előnévvel magyar nemesi címet kapott a királytól.³⁶

1921 körül mintázta *dr. Nemes Antal* pápai prelátus életnagyságú bronz portróját, aki 1898-tól egészen 1936-ban történt nyugdíjazásáig volt a budavári Mátyás-templom plébánosa. Mivel a makáriai választott püspök címét is viselte, a művész püspöki ruhában örökítette meg Nemest. A püspök közeli jó viszonyban volt Stróblal, ő keresztelte meg a művész egyik fiú unokáját. A 71 centiméter magas, karakteres portré a Magyar Nemzeti Galériába került.³⁷

1922-ben *Huszár Elemér* budapesti terézvárosi káplán, egyházi író és *Sík Sándor* piarista tanár, tartományfőnök, költő, író, műfordító, irodalomtörténész arcmását mintázta meg Stróbl.³⁸ Ezen művek hollétéről nincsen adat.

Az Ybl Miklós tervezte, 1879-ben felszentelt budapesti Bakáts téri Assisi Szent Ferenc főplébánia-templom falán Stróbl Alajos *Assisi Szent Ferenc* ruszkicai márványszobra látható, amely a Szent István-bazilikában lévő hasonló alkotásának változata. A Székesfőváros 1929-ben a művész hagyatékából vásárolta meg a művet, amely a templom északi külső falára került.³⁹ A korabeli kritika túldíszítettnek találta az aranyozatokkal kirakott fülkében lévő szobor feje fölötti, kövekkel kirakott dicsfénykoronát.⁴⁰ 1945 után nyoma veszett a glóriának — lehet, hogy a háborús események áldozatául esett. Bárhogy is történt, a szobor plasztikája és művészi ereje az egyszerűbb háttérrel jobban érvényesül. (Az alkotás gipszmásolata a felvidéki liptóújvári templom mellékoltárára került.)⁴¹

Egyik utolsó munkája *Szent Ferenc* bronzból öntött mellképe volt,⁴² amelyen már csak az Evangéliummal a kezében ábrázolta a szerzetest. „Az arc belső izzására és a kezek kifejező megmintázására összpontosította a mondanivalóját” — írta a műről Henszlmann Lilla.⁴³ Talán ezen az alkotásán érződik leginkább Donatello hatása, akit egész munkássága alatt egyik példaképének tekintett.

Stróbl Alajos hetven éves korában, 1926. december 13-án távozott az élők sorából, hamvait a Kerepesi úti temetőben helyezték örök nyugalomra. „Nem volt szobrász a magyar glóbuszon, kinek ennyire sikerült volna mindent, ami benne rejtett, minden szunnyadó lehetőséget, magából kiadnia. A sors kiválasztottja volt ebben” — írta nekrológiájában Beck Ö. Fülöp.⁴⁴